

Programma
DE WATERMOLEN

7 oktober: begin van het jaarthema Wijken voor Natuur.
Het doel van het project is de bewoners van de 22 Arnhemse wijken te interesseren voor planten en dieren in hun buurt.

25 oktober:

Kinderactiviteit met herfstmateriaal

26 oktober: Gelderse Volksverhalenavond in samenwerking met de Jac. Gazebeekstichting. Aanvang 19.30 uur; toegangsprijs f 3,-

9 december: **Watermolenaarsdag 1995**

Informatie: Bezoekerscentrum De Watermolen,

Zijpendaalseweg 24, tel 026-4450660

Openingstijden: di t/m vrij 9.30 tot 16.30 uur;

za en zo 12.30 tot 16.30 uur. Toegang gratis.

In de Watermolenwinkel zijn natuurboeken te koop evenals diverse kaarten en plattegronden van Gelderse gebieden.

SONSBEEK **ART & DESIGN**

24 september t/m 29 oktober

Werken van Johan Lennarts

Designafdeling

24 september t/m 29 oktober

Tsjechisch glas

Tegeltableaus van Angela de Jong

Ontwerpen van Mart van Schijndel

Openingstijden wo t/m ma 11.00 - 17.00 uur

Toegangsprijs f 6,- tel. 026-3512 255

INFOBULLETIN verschijnt viermaal per jaar en is een uitgave van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. De leden ontvangen het blad gratis.

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek is een klankbord voor zowel de gebruikers van het park als de gemeente Arnhem.

Zij stelt zich ten doel daadwerkelijk mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de monumentale parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem.

Het lidmaatschap bedraagt minimaal f20,- per jaar.

Colofon

Uitgave: Vereniging Vrienden van Sonsbeek

Druk: Datadruk, Arnhem

Foto: Gemeente Archief Arnhem

Redactie: Clementine Brünott,

Leslie Lijenhorst,

Rina Kraaijestein

Redactieadres: Onstweddestraat 5

6835 BW ARNHEM

Telefoon/Fax: 026-3231904

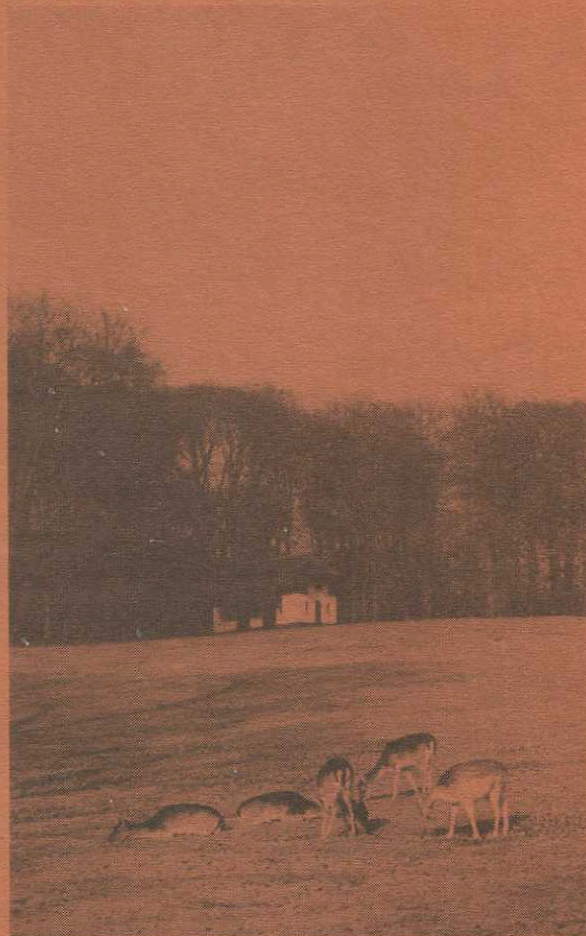
Vrienden van Sonsbeek

Zijpendaalseweg 24

6814 CL Arnhem

tel: 085-450660

INFOBULLETIN
HERFST 1995

jaargang 7, nummer 2

IN DIT NUMMER

Interview

Rina Kraaijestein sprak met Jan Bart Wilschut, directeur van de Stichting De Dialoog. Hij vertelt hierin over de Stichting en over de bijeenkomst die de Stichting en de Vrienden van Sonsbeek in januari 1996 organiseren.

Wandelen met George Borgman

In de vorige uitgave van ons bulletin werd George Borgman ondervraagd door Leslie Leijenhorst. Op 4 september wandelden een aantal bestuursleden samen met Leslie en George door Sonsbeek. Een leerzame wandeling, zoals u in het artikel van Leslie kunt lezen.

Fijn wandelen in Sonsbeek?

Rina Kraaijestein bezocht een paar maal een zondagmiddagconcert op de Ronde Weide en zij was stomverbaasd. Niet over het programma of over Park Open maar over de bezoekers en wandelaars in het park.

De hertenkamp als kraamkamer

Er zijn dit jaar in Sonsbeek meer hertjes geboren dan normaal. Wat daarvan de oorzaak is, leest u in dit infobulletin

Op de Bank

Uiteraard zat er ook deze keer weer iemand op 'onze' bank. Het was Gijs Gommers van Arnhem Promotion, die het hart op de tong had tegenover Leslie Leijenhorst.

Watermolens langs de beek

Joop Morsink deed onderzoek naar de werking van de molens langs de St. Jansbeek en naar de leefomstandigheden van de molenaars. Hij schreef een boek over molenaarsleerling Benno, die in 1787 alles leerde over de molens en veel hoorde over de politiek in die dagen. Van dit boek publiceren we de komende jaren steeds een hoofdstuk. Dit keer maken we kennis met de hoofdpersonen.

Programma van De Watermolen en Sonsbeek Art & Design

Op de achterpagina vindt u, zoals gewoonlijk het programma van bezoekerscentrum De Watermolen en Sonsbeek Art & Design

Interview Jan Bart Wilschut, directeur van Stichting De Dialoog:

"IN HET DEBAT NEMEN WE IEDEREEN SERIEUS"

IN DE TWEEDE HELFT VAN JANUARI ORGANISEERT DE STICHTING DE DIALOOG SAMEN MET DE VRIENDEN VAN SONSBEEK EEN DISCUSSIE AVOND OVER DE TOEKOMST VAN HET PARK.

AANVANKELIJK WAS HET DE BEDOELING OM DEZE DISCUSSIE ALLEEN MET DE LEDEN VAN ONZE VERENIGING TE VOEREN TIJDENS EEN LEDENVERGADERING. BIJ NADER INZIEEN WAS HET ONDERWERP TE BELANGWEKKEND OM ER ALLEEN MET DE VRIENDEN OVER TE SPREKEN. DAAROM IS GEKOZEN VOOR EEN OPENBARE BIJEENKOMST. NIETTEMIN VERWACHTEN WE DAT ONZE LEDEN EEN VRUCHTBARE BIJDRAGE AAN DE DISCUSSIE ZULLEN LEVEREN.

RINA KRAAIJESTEIN SPRAK MET JAN BART WILSCHUT, DIRECTEUR VAN DE DIALOOG OVER ZIJN STICHTING EN DE DISCUSSIE IN JANUARI A.S.

IN DIT NUMMER

Interview

Rina Kraaijestein sprak met Jan Bart Wilschut, directeur van de Stichting De Dialoog. Hij vertelt hierin over de Stichting en over de bijeenkomst die de Stichting en de Vrienden van Sonsbeek in januari 1996 organiseren.

Wandelen met George Borgman

In de vorige uitgave van ons bulletin werd George Borgman ondervraagd door Leslie Leijenhorst. Op 4 september wandelden een aantal bestuursleden samen met Leslie en George door Sonsbeek. Een leerzame wandeling, zoals u in het artikel van Leslie kunt lezen.

Fijn wandelen in Sonsbeek?

Rina Kraaijestein bezocht een paar maal een zondagmiddagconcert op de Ronde Weide en zij was stomverbaasd. Niet over het programma of over Park Open maar over de bezoekers en wandelaars in het park.

De hertenkamp als kraamkamer

Er zijn dit jaar in Sonsbeek meer hertjes geboren dan normaal. Wat daarvan de oorzaak is, leest u in dit infobulletin

Op de Bank

Uiteraard zat er ook deze keer weer iemand op 'onze' bank. Het was Gijs Gommers van Arnhem Promotion, die het hart op de tong had tegenover Leslie Leijenhorst.

Watermolens langs de beek

Joop Morsink deed onderzoek naar de werking van de molens langs de St. Jansbeek en naar de leefomstandigheden van de molenaars. Hij schreef een boek over molenaarsleerling Benno, die in 1787 alles leerde over de molens en veel hoorde over de politiek in die dagen. Van dit boek publiceren we de komende jaren steeds een hoofdstuk. Dit keer maken we kennis met de hoofdpersonen.

Programma van De Watermolen en Sonsbeek Art & Design

Op de achterpagina vindt u, zoals gewoonlijk het programma van bezoekerscentrum De Watermolen en Sonsbeek Art & Design

Interview Jan Bart Wilschut, directeur van Stichting De Dialoog:

"IN HET DEBAT NEMEN WE IEDEREEN SERIEUS"

IN DE TWEEDE HELFT VAN JANUARI ORGANISEERT DE STICHTING DE DIALOOG SAMEN MET DE VRIENDEN VAN SONSBEEK EEN DISCUSSIE AVOND OVER DE TOEKOMST VAN HET PARK.

AANVANKELIJK WAS HET DE BEDOELING OM DEZE DISCUSSIE ALLEEN MET DE LEDEN VAN ONZE VERENIGING TE VOEREN TIJDENS EEN LEDENVERGADERING. BIJ NADER INZIEEN WAS HET ONDERWERP TE BELANGWEKKEND OM ER ALLEEN MET DE VRIENDEN OVER TE SPREKEN. DAAROM IS GEKOZEN VOOR EEN OPENBARE BIJEENKOMST. NIETTEMIN VERWACHTEN WE DAT ONZE LEDEN EEN VRUCHTBARE BIJDRAGE AAN DE DISCUSSIE ZULLEN LEVEREN.

RINA KRAAIJESTEIN SPRAK MET JAN BART WILSCHUT, DIRECTEUR VAN DE DIALOOG OVER ZIJN STICHTING EN DE DISCUSSIE IN JANUARI A.S.

Wat wil en doet de Stichting De Dialoog?

“Op elk gebied zijn er mensen die beslissen en mensen waarover beslist wordt. Die twee groepen leven in volkomen gescheiden werelden. Je ziet het op allerlei gebied: woningcorporaties, de overheid, de gezondheidszorg. De beslissers zeggen altijd wij zijn er voor jullie. Terwijl ‘jullie’ zegt ‘Kom nou, als dat echt zo zou zijn, zou er meer naar ons worden geluisterd. Daar gaat dus een enorme kloof. De Stichting De Dialoog wil over die kloof een brug bouwen door middel van het debat.”

Waardoor is die kloof ontstaan? Uiteindelijk maken de beslissers deel uit van de dezelfde maatschappij als degenen over wie ze beslissen.

“Dat is zo. Maar niet iedereen beschikt over dezelfde informatie. Bovendien is de taal, die politici en ambtenaren gebruiken voor de gewone burger niet te begrijpen. Er wordt gegoocheld met afkortingen, met zelf uitgevonden woorden en begrippen. Het lijkt op Nederlands maar ze zouden net zo goed een of andere exotische taal kunnen spreken.

Grof geschetst worden met de beste bedoelingen vanuit de rede besluiten genomen, op grond van beschikbare informatie. Het commentaar wordt echter geleverd vanuit de emotie, omdat de levenssfeer of het rechtsgevoel wordt aangetast van hen voor wie de beslissingen genomen zijn.

Een goed voorbeeld is renovatie van woningen. De directeur van de woningcorporatie denkt dat hij de bewoners een plezier doet: hun huis wordt lekker opgeknapt. Maar de bewoners voelen zich voor het blok gezet. Zij hebben een tijdlang werkluï over de vloer en ondervinden overlast door stof en lawaai. Vooral voor ouderen kan dat heel bedreigend zijn.

Als dan van te voren ook nog niet naar hun mening is gevraagd, ontstaat er al gauw een gevoel van ‘ze doen maar’

Wij willen in het debat beide partijen serieus nemen.”

Jullie organiseren dit jaar een aantal dialoogavonden voor de gemeente omdat ze denk ik de communicatie tussen burger en het bestuur wil verbeteren. Maar ligt de fout niet bij de politici. Van volksvertegenwoordigers mag je naar mijn mening verwachten, dat ze weten wat er onder hun kiezers leeft.

“Juist. Daarom vind ik dat de mensen waarvoor beslissingen genomen worden, zoals huurders, patiënten, burgers, het voordeel van de twijfel verdienen. Ik vind wel dat je ze verantwoordelijk moet maken voor hun uitspraken. Als iemand zegt dat er geen bestrijdingsmiddelen gebruikt mogen worden, dan vraag ik: Waarom? Wat moet er dan met het onkruid gebeuren? Moet je dat laten staan of op een andere manier verwijderen? Maar ik laat ook de betreffende wethouder aan het woord of een raadslid en andere belangengroepen. Zo probeer ik zoveel mogelijk meningen te verzamelen, waardoor aan beide zijden meer inzicht ontstaat.”

Jullie doelstelling ligt dus dicht bij de onze? Wij zijn opgericht toen een groep Arnhemmers ernstig bezwaar maakte over de wijze waarop Sonsbeek werd beheerd. Onze vereniging vormt de link tussen de gemeente en de gebruikers van het park. In het bestuur zijn naast de gebruikers ook de bedrijven in en rond Sonsbeek, de Watermolen en de gemeente vertegenwoordigd. Wij geven (om het eens in ambtenarentaal te zeggen) de gemeente gevraagd en ongevraagd advies over het beheer.

“Inderdaad. Alleen houden wij ons met veel meer zaken bezig. Wij kijken wat er in de maatschappij leeft. Soms halen we de onderwerpen uit de krant, dan weer spreken mensen ons aan over zaken die naar hun mening niet goed gaan. Zoals bijvoorbeeld over de plannen met de Burgemeestersbuurt en de uitbreiding van het station. Een onderwerp moet wel belangrijk zijn voor veel mensen, willen we er een dialoog aan wijden.”

Hoe ben je op Sonsbeek gekomen?

“Jullie voorzitter, Jan Vierdag, heeft contact met mij opgenomen. Aanvankelijk was het de bedoeling een debat te organiseren voor jullie ledenvergadering.

In die tijd was Sonsbeek nogal in het nieuws: Het komende 100-jarig bestaan, de grote opknappbeurt door de gemeente, een interview met de burgemeester, die zich voor Sonsbeek wilde inspannen... Dat was de aanleiding de discussie te verbreden. We wilden er meer belangengroepen bij betrekken. Niet om de verschillen van mening over het park te benadrukken maar meer om te kijken wat we samen kunnen doen om van Sonsbeek weer een park te maken waarop we allemaal trots kunnen zijn. Nu eens niet zeuren om wat in het verleden verkeerd is gedaan maar om de Arnhemmers te motiveren met elkaar wat voor het park te doen. Dat is wel een andere discussie dan wij gewend zijn. Meestal gaat de dialoog over tegenstellingen.”

Leeft Sonsbeek wel genoeg bij het College en de Raad? Er wordt nu wel gezegd dat er mogelijk bij allerlei fondsen miljoenen te halen zijn maar dat strekt dan de betreffende wethouder of de burgemeester tot eer. Het gemak waarmee dit voorjaar Sonsbeek ter beschikking werd gesteld van het World Liberty Concert en de schrik bij het College over de reacties uit de bevolking daarover, spreekt toch wel boekdelen.

“Ik weet het niet. ik denk, ik dat als je diep in hun hart kijkt, Sonsbeek hun volle belangstelling heeft. Maar het beheer van de parken is niet het enige waarmee ze te maken hebben. Er moeten steeds keuzes worden gemaakt. En de combinaties waaruit gekozen moet worden zijn vaak zo absurd, dat je de consequenties niet tegen elkaar kunt afwegen: Moeten we het onderhoud van Sonsbeek opschorten waardoor het park verloedert en er over tien jaar geen redding meer aan is of moeten we wijken die heel veel drugsoverlast hebben aan hun lot overlaten waardoor ze verpauperen?

Als je maar één van beide kunt doen, zal het andere

onderwerp van de agenda verdwijnen. Met dit debat wil ik er achter komen hoe bepaald wordt, waaraan het geld wordt uitgegeven. Wie heeft hier de meeste invloed en waarom. Onenigheid over de keuze zal altijd bestaan. Er zullen evenveel sterke argumenten naar voren gebracht kunnen worden waarom dit unieke park behouden moet blijven als voor het behoud en verbetering van de wijken. Het is zelfs mogelijk dat iedereen het met beide standpunten eens is... In de praktijk ligt het uiteraard nog veel ingewikkelder omdat er veel meer ingrijpende keuzes gemaakt moeten worden.”

Hoe moet ik mij een Dialoogdebat voorstellen? Zit er voorin de zaal een forum, dat een stelling lanceert waarop het publiek mag reageren?

“Nee! We hebben een bestuur van zes mensen. Zij hebben alle een min of meer publieke functie (vervuld). Eén van hen zit de vergadering voor. Ik loop alleen of met iemand anders van het bestuur met een handmicrofoon door de zaal en laat de mensen aan het woord. De voorzitter bewaakt de gang van zaken en ik ben -eventueel met iemand anders- verantwoordelijk voor gesprekken en interviews in de zaal.

We zetten bewust iedereen in de zaal. Of het nu over Sonsbeek gaat, over drugsoverlast, of over het station, het gaat altijd over ONS ARNHEM. Dat is niet alleen de zorg van de gemeente of van een buurt, het is de zorg van ons allemaal.

We zitten dus bij elkaar en met elkaar praten we over het onderwerp van de avond. Zo creëer je geen tegenstellingen. Als ik een groep achter de tafel zet en de zaal er voor dan is er al meteen een sfeer van voor en tegen. Soms zetten we naast de voorzitter een onafhankelijk deskundige, uit een andere stad of een andere organisatie, die frank en vrij aan de discussie deelneemt. Zo'n figuur kan het gesprek een andere wending geven. Zo van: ja, u zegt nu wel dat het niet anders kan maar daar en daar hebben ze het op die en die manier gedaan en dat werkte heel goed.”

Waar leg je bij de discussie de nadruk op?

“Dat weet ik nu nog niet. Ten eerste moet ik me nog veel meer in het onderwerp verdiepen. Daar begin ik zo'n week of zes van te voren mee. Verder hangt het af van de deelnemers aan de discussie. Je kunt de voorzitter vergelijken met een televisieregisseur. Die schakelt steeds over van de ene camera op de andere om het beeld levendig te houden. De voorzitter zal dus steeds van de ene belangengroep naar de andere laten schwitchen. Dat doe ik alleen of met behulp van iemand anders in de zaal. Dat houdt ook de aandacht vast. Het kan zijn dat je ineens een microfoon onder je neus krijgt. Dan moet je wel weten waarover het gaat, wil je een goede bijdrage aan de discussie kunnen leveren.”

Er komt een videoregistratie. Welke functie krijgt die?

“Het gesprek gaat over de parken. Zo'n discussie wordt al heel gauw abstract. Je hebt het over zichtlijnen of

bepaalde boomgroepen. Daar kunnen veel mensen zich niets bij voorstellen. Als je het kunt laten zien, dan begint het meer te leven. Dan weet men waarover je praat.

Een overzichtsbeeld kan het idee geven van een prachtig park maar als de camera wat dichterbij komt, zie je dat een brug aan verbetering toe is, dat een groep bomen er slecht bij staat of dat een heel mooi plekje met heel bijzondere begroeiing, alleen bewaard kan blijven als er iets anders, dat niet eens lelijk hoeft te zijn, verdwijnt. Met zo'n video kan je aangeven wat en waarom je iets wilt doen. We hebben het dan allemaal over hetzelfde. Hoe de video wordt ingezet weet ik nog niet. We laten hem waarschijnlijk vooraf zien. Maar je kunt dan tijdens de discussie weer dat deel laten zien waarover het gaat.”

Wie heeft de video samengesteld. Wie bepaalt welke beelden getoond worden, wie maakt het script.

“De locaties hebben we gekozen in overleg met de gemeente aan de hand van het beheerplan. Verder hebben we wat activiteiten gefilmd. We gaan wat gebruikers interviewen, eventueel een wethouder en andere betrokkenen. Zo gaan we een verhaal opbouwen. Daaruit moet onze boodschap blijken: Sonsbeek is een prachtig stukje Arnhem, als we willen dat dat behouden blijft, zullen we er wat voor over moeten hebben. Het mooiste zou zijn als die video het belang van het park zo zou kunnen benadrukken dat de mensen er zo in opgaan, dat de rillingen ze over de rug lopen.”

Wanneer en waar wordt de Dialoog gehouden?

“We zijn nu nog bezig met de planning. De datum staat nog niet vast, er moet een plek gevonden worden waar de dialoog wordt gehouden, de publiciteit moet op gang komen enz. enz. In oktober hebben we de eerste redactievergadering. Je zit zelf met Cees Hoogendijk van jullie bestuur in de redactie. Jullie kunnen dus een goede bijdrage leveren.

De discussie is in januari. In december ga ik er heel intensief mee aan de gang. Maar tot die tijd praat ik met een heleboel mensen. De redactie gaat er mee aan de gang. En zo bouwen we het geheel op.

Hoe de discussie uiteindelijk zal verlopen weet ik niet. Door gerichte vragen te stellen, kun je de zaak natuurlijk wel enigszins sturen, maar het zijn de deelnemers die de stemming bepalen.”

“HET BEELD BEPAALT DE BELEVING.” WANDELEN MET GEORGE BORGMAN

ER WAAIT EEN FRISSE WIND DOOR SONSBEEK. EEN OPMERKZAME WANDELAAR WAS HET AL OPGEVALLEN. DE GAZONS WORDEN VAKER GEMAAID, DE BANKEN ZIJN HERPLAATST ER IS UNIFORMITEIT GEKOMEN IN DE AFVALBAKKEN, EN EEN DEEL VAN DE PADEN IS OPNIEUW GEASFALTEERD. UITVLOEISELS VAN DE UITVOERING VAN HET BEHEERPLAN.

Op 4 september jongstleden maakten een aantal bestuursleden en twee leden van de bulletinredactie onder leiding van George Borgman, hoofd Parken en Bossen, een instructieve wandeling. Eén uurtje had Borgman er voor uitgetrokken. Maar er was zo veel te vertellen dat de maandelijksse sirene om twaalf uur ons meldde dat we al weer twee uur door het park hadden gewandeld. Over het beleid, maar vooral over het beheer in de praktijk kon George Borgman nu eens duidelijk ‘sur lieu’ aangeven waarom en waar bepaalde dingen wel, en andere werkzaamheden niet of voorlopig nog niet worden uitgevoerd. Veel stimulerende en opbeurende mededelingen bereikten onze oren. Ook wel eens een trieste: die prachtige beukeboom aan de Zijpendaalseweg waar voorheen de visvijvers lagen zal binnenkort verdwijnen. Hij is ten dode opgeschreven. Ook al blijft kappen een heikel punt, het zal met uiterste zorg worden gedaan. Duidelijk werd dat kappen lang niet altijd taboe hoeft te zijn. Soms sneuvelt er een mooi bomenbosje of een enkele boom. Maar je krijgt er ook wat voor terug. In ambtelijk jargon: het herstel van zichtlijnen. Oorspronkelijke, spannende doorkijkjes dus, die zo karakteristiek zijn voor het Engelse landschapspark. Wie op zo’n plek staat, begrijpt dat het kappen niet altijd negatief hoeft uit te pakken.

Zo verdwijnt een grote els in het bosje bij de brug in het beekdal tussen het Sonsbeekpaviljoen en het pad naar De Watermolen. Verder zijn in de zompweide langs de beek een groot aantal bereklauwen weggehaald. Die

waren deels al door bezoekers, zoals George Borgman dat met gevoel voor ironie noemt, in het kader van “vrijwillig onderhoud” gekapt. Veel mensen vinden bereklauwen een fraaie aanwinst in huis. Ze zijn niet zo onschuldig als men denkt, want ze zijn zeer giftig. Ook de wat misplaatste coniferen achter het Lorentzmonument zijn weggehaald.

Waar weinig aan gedaan kan worden, is het Reigereiland in de Grote Vijver. Heeft u ooit wel eens de bomen die hun takken steeds droeviger neigen en kaler worden, op het eiland in de Grote Vijver gezien? Dat komt door de ‘overbemesting’ van de reigers. Daar kan MOW weinig aan doen; reigers zijn een beschermde vogelsoort.

Verder is er onlangs een aantal paden opnieuw geasfalteerd. Bij de Boerderij en in de noordwesthoek bij de Waterval. Velen van u hadden misschien liever grint gezien. Maar het kost alleen al zo’n f 40.000 à 50.000 per jaar om het grint aan te vullen. Een geasfalteerd pad met deklaag blijft bij normale omstandigheden zo’n dertig jaar goed. Deze deklaag lijkt op een keurig geharkt pad met fijn grint. Op deze wijze wordt het oog behaagd, terwijl het zeer onderhoudsvriendelijk is. Bovendien schrikt deze laag skeelers af die vaak net zoveel lak aan voetgangers hebben als fietsers. Om maar niet te spreken over brommers en snorfietsen die een nog grenzelozer onbeschoftheid tentoonspreiden.

Het bordjeswoud wordt aangepakt. Onnodige en onlogische bewegwijzering verdwijnt. De oorspronkelijke blauw-witte palen met wijzers worden opgeknapt. Bij alle toegangen van het park worden bordjes geplaatst die aangeven dat honden alleen aangeliend in het park mogen lopen. De plekken waar honden los mogen lopen, worden expliciet aangegeven. Bij banken en afvalbakken wordt eveneens naar rust en uniformiteit gestreefd. Een of twee modellen banken, en alle afvalbakken in een en dezelfde vorm en kleur, die in de wandelgangen inmiddels Sonsbeekgroen heet. Een soort huiskleur.

Een aantal afwateringen is weer schoongemaakt en geactiveerd. “Bij de aanleg van het park is alles voorzien. Echter door achterstallig onderhoud zijn sommige afwateringen in verval geraakt of dichtgeslibt.”

George Borgman verzucht, dat de wijze waarop het park wordt beleefd ten dele ook te maken heeft met de manier waarop de gebruikers met het park omgaan. En die is niet altijd even positief. Voor hem en zijn medewerkers is het soms moeilijk een optimistische instelling te blijven houden als je ziet hoe onheus zijn medewerkers tegemoet worden getreden door bezoekers als zij mensen op zaken attenderen die niet mogen of die men niet zou moeten doen. Daar lusten de honden geen brood van. Sommigen hebben de taal

van hun viervoeter overgenomen. Afblaffen lijkt de enige manier van reageren als bezoekers op hun eigen fouten opmerkzaam worden gemaakt. Tegenwoordig lijkt alles te moeten kunnen. Je moet voorallak hebben aan iedereen. De smakelijke column van Rina elders in dit bulletin is daar zo'n mooi voorbeeld van. Borgman noemt fietsers en brommers. Doch ook hondenbezitters gaan niet altijd vrij uit. Er is maar één medicijn. En die heet mentaliteitsverandering. "Nederlanders zijn gewoon een ongedisciplineerd volkje," aldus Borgman. "Als ik zie hoe mensen in Engeland, Noorwegen en Denemarken met hun parken omgaan, ben ik daar wel eens jaloers op. Eigenlijk zou je op de scholen moeten beginnen."

Door de opeenvolgende bezuinigingen is het budget ernstig aangetast. Dankzij creatief gebruik van financiële middelen en mankracht kan men toch redelijk wat zaken doen. Naast de ploeg in vaste dienst, werken er banenpoolers en mensen die deelnemen aan het project Werk & Scholing in het onderhoud. Klussen als gazonmaaien worden uitbesteed aan gespecialiseerde loonbedrijven. Het nijpende financiële tekort geldt overigens niet alleen voor Arnhem. Ook elders moet men de tering naar de nering zetten. En dat heeft vergaande consequenties. Onlangs verscheen een rapport waarin de noodklok werd geluid over de Nederlandse parken en plantsoenen. De toestand waarin deze verkeren was alarmerend. Er was werk aan de winkel voor maar liefst 4000 mensen. Voor 3000 was er een vaste baan.

Door het geringe budget voert de club van Borgman in eerste instantie veel 'cosmetische operaties' uit. Want zoals Borgman het noemt: "Het beeld is de beleving." Zo worden sinds begin dit jaar de gazons in het park (in tegenstelling tot de weilanden) vaker gemaaid. En dat heeft resultaat, de gazons ogen schoner. Het lijkt alsof de mensen zichzelf meer discipline opleggen en minder vuil laten slingeren.

Leslie Leijhorst

FIJN WANDELEN IN SONSBEEK?

We hebben een prachtige zomer achter de rug. Park Open trok duizenden bezoekers. Waar je ook liep in het park, je kwam altijd wel bezoekers tegen. Het was duidelijk, de Arnhemmers houden van Sonsbeek... Hoewel ik op een steenworp afstand woon van het Immerloopark, heb ook ik er toch redelijk wat uurtjes doorgebracht. Jammer genoeg was het niet altijd een genoegen.

Nee, niet doordat de paden hier en daar gaten vertoonden (daar wordt hard aan gewerkt) of doordat de wegwijzers er niet optimaal uitzagen. Het waren de

wandelaars waarover ik me verbaasde.

Ik heb geen hond, daarom let ik niet op waar de honden aan de lijn moeten en waar niet. Ik weet dus niet of de hondenvriend in overtreding was, wiens lieve hond op een pad vlakbij het Chinese restaurant vrolijk tegen een mevrouw opsprong. Hij keek wel vertederd lachend toe. Voor de mevrouw was het een ramp. Haar kleding zat nder de modderpoten en zo moest zij naar een etentje. Toen zij het 'baasje' daarover aansprak, vond zij haar 'zo'n sjagrijn, die niet van honden houdt'

Ik raapte een keer de marswikkels op, die een paar kinderen tijdens de wandeling met hun ouders op het pad gooiden; het standje was niet voor de kinderen maar voor mij...

Andere kinderen mochten van hun ouders rustig takken van struiken snijden. Och, die paar takken mist niemand, was het commentaar.

Gelukkig waren er veel meer ouders die hun kinderen de namen van vogels en planten noemden, die hen leerden dat ze dieren met rust moesten laten en niet kris kras tussen de bomen moesten rennen.

RK

DE HERTENKAMP ALS KRAAMKAMER

Een verlaat geboortebericht. In mei leggen alle vogels een ei, behalve de koekoek en de griet. Maar niet alleen in het rijk der vogels ontstaat tegen het gloren van de zomer nieuw leven. Ook in de dierenwereld zien veel borelingen het licht. In de Hertenkamp in Sonsbeek kwamen dit jaar, in de periode mei-juni, maar liefst negen hertjes ter wereld.

Aart van der Sluis (Faunabeheer/MOW) spreekt van een bijzonder vruchtbaar jaar. Negen herteveulentjes is een bijzondere gebeurtenis. De afgelopen twee jaren bleef dat beperkt tot vijf stuks. Van der Sluis wijt dit onder meer aan de verbeterde voeding. Jarenlang kregen ze een soort schapenmix. Bij gebrek aan beter. Eigenlijk was die voeding niet echt op herten afgestemd. Een hond geef je toch ook geen kattevoer. Maar sinds de grote opkomst van hertenkampen in Nederland zijn er speciale hertebrokjes ontwikkeld. Hiermee worden de herten in Sonsbeek al weer geruime tijd gevoerd. En dat heeft een wonderlijke uitwerking. Niet alleen op de vacht en de conditie, maar blijkbaar ook op de geslachtsdrift en de vruchtbaarheid van de beestjes.

Als u een dezer weken langs de hertenkamp loopt, kijk dan eens extra naar de herten. U zult dan zien hoe lekker ze in hun vel lopen. Let vooral ook op de bok. "Dat is een kapitaal beest," aldus onze man die over de fauna in de Arnhemse parken gaat.

Leslie Leijhorst

OP DE BANK

In de rubriek OP DE BANK laten we elke keer een andere min of meer bekende Arnhemmer symbolisch plaatsnemen op de door de Vrienden aan het park geschonken bank. Deze keer praat Leslie Leijenhorst met Gijs Gommers, directeur Arnhem Promotion.

Hoe belangrijk zijn park Sonsbeek en de andere monumentale parken voor jou?

“Heel erg belangrijk. Ik heb een tijdlang in Sonsbeekkwartier- Zuid gewoond. Daar is Sonsbeek echt je achtertuin. Het is een vreselijk mooi park. Begin van het jaar had ik Franse gasten. Die stonden perplex dat je zoiets in het midden van een stad hebt. En die zijn toch wel wat natuur gewend. Nu woon ik aan de westkant, heb zelf wat meer tuin. Nog steeds is het leuk om er als Arnhemmer onder de Arnhemmers te wandelen. Iedereen loopt rond de fontein of onder de waterval door. Het Arnhems gevoel wordt daar versterkt.”

Was de aanwezigheid van de parken voor jou van doorslaggevend aard om dit huis te kopen?

“Nee, niet echt. Wij houden van huizen van rond de eeuwwisseling. En die liggen nu toevallig in ruime mate rondom Sonsbeek.”

Wat vind je de mooiste of leukste plek in de monumentale parken en waarom?

“De leukste plek is natuurlijk de Ronde Wei.

Op zondagmiddag. Dat sfeertje dat daar hangt is zo ontzettend ongedwongen. Kinderen die zich vermaken zonder lastig te zijn. Met mooi weer zit iedereen er in zijn blote buik. Het uitzicht vanaf de Witte Villa over de Grote Weide, vooral wanneer de weide in bloei staat, met op de achtergrond de gevelrij aan de Zijpendaalseweg is zonder twijfel de mooiste plek.”

Hoe vaak kom je in het park, de parken?

“Een keer in de week zeker. In de zomer vaker.”

Als je iets in het park zou mogen veranderen.

Wat zou je dan doen?

“Er wordt vaak geroepen dat er betere bewegwijzering moet komen. Voor de bedrijven is dat wel belangrijk, maar voor de gewone bezoeker lijkt me dat niet zo nodig. Als wandelaar zie ik wel waar ik uit kom. Vooral achterstallig onderhoud op de grens van Zijpendaal en Sonsbeek is broodnodig. Het zijn parken, het is geen bos.”

Ben je lid van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek?

“Ja, vanaf 1989. Ik was toen net in Arnhem en kreeg een uitnodiging van De Watermolen voor een bijeenkomst. Op dat moment wist ik niet eens wat de Watermolen was. Ik kende Sonsbeek natuurlijk wel. Achteraf bleek dat de oprichtingsvergadering te zijn van de Vrienden van Sonsbeek. Er was een standje van een vereniging waar je lid van kon worden. Eigenlijk zonder precies te weten waar het over ging, ben ik lid geworden. Misschien ben ik wel lid nummer 7.”

DE MOLENS LANGS DE ST. JANSBEEK

Inleiding tot het verhaal van

Benno de molenaarsleerling

HET STROOMDAL VAN DE ST. JANSBEEK WAS ARNHEMS EERSTE INDUSTRIETERREIN. HET WATER LEVERDE DE ENERGIE VOOR EEN AANTAL WATERMOLENS, DIE LANGS DE BEEK STONDEN. JOOP MORSINK, HOOFD WATERWEGEN EN RIOLERING VAN DE DIENST MOW HEEFT ZICH IN DE WERKING EN DE GESCHIEDENIS VAN DEZE MOLENS VERDIEPT EN SCHREEF ER EEN IN 1787 SPELEND VERHAAL OVER. HOEWEL DE PERSONEN DIE HIJ BESCHRIJFT VERZONNEN ZIJN, ZIJN DE HISTORISCHE FEITEN, VOOR ZOVER DIE ZIJN NA TE GAAN, JUIST. POLITIEK GEZIEN WAS HET VOOR ARNHEM EEN BELANGRIJK JAAR. DE STAD HAD VEEL TE LIJDEN ONDER DE MACHTSSTRIJD TUSSEN DE PATRIOTTEN EN DE PRINSGEZINDEN. IN DIE TIJD BEGON HET AL DUIDELIJK TE WORDEN, DAT DE TOEKOMST ER VOOR DE WATERMOLENS SOMBER UITZAG.

HOOFDPERSOON IS BENNO, EEN MOLENAARSLEERLING, DIE BIJ ZIJN OOM EN DIENS BROER HET VAKLEERT. OMDAT HIJ VAAK ALS LOOPJONGEN DIENST DOET, KOMT HIJ OOK IN DE ANDERE MOLENS, WAAR HIJ MET KIJKEN EN VRAGEN ZIJN NIEUWSGIERIGHEID BEVREDIGT.

DE BOEREN, DIE OP HET MOLENERF WACHTTEN TOT HUN GRAAN GEMALEN WAS BESPRAKEN UITVOERIG DE SOCIALE EN POLITIEKE TOESTAND IN DE STAD.

HET VERHAAL VAN JOOP MORSINK GEEFT ONS EEN IDEE VAN HET ARNHEMSE LEVEN AAN HET EINDE VAN DE 18E EEUW, TOEN ONZE STAD EEN EERSTE, VOORZICHTIGE AANLOOP NAM NAAR ZIJN LATERE STATUS: HET HAAGJE VAN HET OOSTEN.

BENNO, LEERLING OP DE SINT AGNIETEN BEGIJNENMOLEN IN HET DAL VAN DE JANSBEEK

door Joop Morsink

VOORWOORD

Buiten de stadswallen van Arnhem stonden sinds de middeleeuwen tot het eind van de 18e eeuw, zeven watermolens met hun veeschuren naast de St. Jansbeek. Verspreid over het dal lagen boerderijen en arbeidershutjes. In de verte, tussen de loofbomen verrees het huis Zijpendaal.

Het beekdal werd aan de zuidzijde begrensd door hoogliggende heidevelden, aan de noordzijde door de glooiende Hartgersberg met zijn koren- en tabaksvelden. Onderin het dal lagen graslanden en stonden fruitbomen rond de opstallen.

De beek ontsprong bij De Grote Bron in het sprengengebied. Het hele gebied was drassig.

De grote wijer (molenvijver) werd gevoed door een bron in de Wiltbaan, een klein zijdal aan de noordzijde van het beekdal.

Dit verhaal speelt zich voornamelijk af in één van die zeven molens, de St. Agnieten-Begijnenmolen. Molenaar Hendrik Roelofs woonde en werkte daar met zijn vrouw Deliana, zijn ongetrouwde broer Evert en de molenaarsleerling Benno.

Hoofdstuk I Molenaarsleerling

Voor Benno was het laatste jaar niet zo prettig. Zijn vader was overleden en zijn moeder was bij zijn opa in Otterlo gaan wonen. Benno was toen leerlingmolenaar geworden bij zijn oom Hendrik. Hij houdt van het molenaarsvak, hoewel het hard werken is.

Het is een winternamiddag. Benno zit op de brug van de Prümerwatermolen te mijmeren. De zon schijnt maar geeft nog nauwelijks warmte. Hij ziet hoe het water bruisend uit de bovenbeek over de lossluizen in de onderbeek neervalt. Voor de lossluizen verzamelt zich het vuil dat door boeren en molenaars in de beek is gestort. Behalve allerlei rommel drijven dode biggen en kippen in het water. Het vuil draait nog wat rond voor de sluizen en drijft dan verder naar de volgende watermolen tot het uiteindelijk in de Rijn terecht komt.

‘Benno, waar zit je, de beesten moeten worden gedrenkt’, roept oom Hendrik. Benno schrikt op en loopt hard naar de Begijnenmolen. Als hij het vee verzorgd heeft, gaat hij de keuken binnen waar zijn tante zit te spinnen.

Bij het vuur zitten de broers te praten. Ze bespreken de politieke situatie. Everts stem klinkt opgewonden. Hij maakt zich kwaad over de toestand waarin de republiek zich bevindt. Zijn meer bedachtzame broer knikt zo nu en dan instemmend maar zegt zelf weinig. Het is niet zo vreemd dat Evert nijdig is. Het gaat inderdaad niet goed met de Republiek. De VOC is door wanbeleid tenonder gegaan, de Oostzeehandel loopt niet meer, de binnenlandse toestand is onzeker door de strijd tussen de patriotten en de prinsgezinden. De mensen in het land lijden hoe langer hoe meer armoede.

Benno kent de verhalen. Als de boeren moeten wachten tot hun koren gemalen is, wordt de politieke toestand op luide toon besproken. Molenpraat noemt hij het.

Lang kan hij niet blijven zitten. Tante zet de avondpap op tafel. Na het eten gaat Benno slapen.

Morgen is het weer vroeg dag. Al heel vroeg staan de eerste boeren op het molenerf. Wie het eerst komt, wie het eerst maalt. En de boeren willen niet te lang wachten. Voor hij in slaap valt, overdenkt hij nog eens wat hij de laatste weken geleerd heeft. Hij kent bijna alle onderdelen van de molen en weet waarvoor ze dienen. In het begin werd hij er bijna duizelig van, hij kent nu ook de meeste vaktermen. Laatst hoorde hij twee mannen erover praten welke grappen ze met leerjongens uithaalden. Nee, hem kunnen ze niet voor de gek houden...